

Criza economiei

„Cercetarea fundamentală are loc
atunci când eu fac ceva ce nu știu că fac.”

Werner von Braun

Ceea ce ar putea fi fatal economiei ca știință este reziliența principiilor ei de bază în momente de criză. Cheia acestui fatalism stă ascunsă în așteptarea, instituită de economia clasică, în forța de armonizare a intereselor individuale pe care o are „mâna invizibilă”. Cu alte cuvinte, rostite de unii teoreticieni (Myrdal, spre exemplu), știința economică se întemeiază pe asumția interesului unic ce ar regulariza fluctuațiile într-o manieră naturală. Simplu spus, comportamentele individuale mâinate de dorința de apropiere sunt forțate să aibă un sens care legitimează interesul comun. Croind în acest fel universul științei economice, Adam Smith a forțat individualitatea intereselor să se subordoneze ficțiunii științifice a interesului unic, cum observă Arendt, bunăoară.

În fond știința economică este sfâșiată între două ficțiuni: moralitatea intereselor individuale și totalitarismul interesului unic. Soluția smithiană la conservatorismul antichității în materie de roluri și îndreptățiri specifice sferei private și sferei publice este, astfel, una nebuloasă, cumva chiar misterioasă, asemănătoare cu platonicianul agent din culise.

Mâna invizibilă are misiunea de a oferi îndreptățirea la excelență nu doar în formula maniheistă a grecilor antici, unde doar dreptul de a evolua în Agora conferă excelență, economia fiind exclusiv o problemă non-publică.

Munca devine, după Smith, o chestiune publică, încercându-se astfel de excelență. Dar odată ce munca este scoasă de Smith din sfera privată și este introdusă în sfera publică, imperiul necesităților a intrat și el în sfera artificialului, nenaturalului. Motivația acțiunii pe aliniamentul economicului se rupe de fundamentul care-i asigură echilibrul – corespondența naturală dintre nevoi și resurse – multiplicând accelerat și neechilibrat termenii corespondenței.

Avuția nu mai este un mijloc, ci un scop al interesului individual, tinzând să devină un scop suprem cu puterea de a transforma libertatea într-un mijloc tranzacțional.

Mâna invizibilă oferă tehnologia ingineriei sociale a „armonizării” intereselor, în fapt fiind vorba de interesul unic botezat fie prosperitate (în maniera egalitarismului platonician al clasei conducătoare), fie bunăstare generală (egalitarismul marxist al tuturor), ambele încercând de sens ceea ce s-a numit ficțiunea comunistă. Nu este întâmplător faptul, relevat de mulți învățați, că mâna invizibilă a ieșit din mintea smithiană odată cu statul hobbesian nu altfel decât ca expresie a bogăției comune (Common Wealth).

Gândirea modernă, în varianta iluministă, a eliberat munca din zona suficienței ei ca mijloc privat de asigurare a existenței pentru a o aduce în spațiul public, ca acțiune publică, și a o transforma în sursa bogăției. Sensul originar al statului, fixat de Platon ca îndreptățire absolută a clasei aristocrate de a conduce, excludea bogăția și îmbogățirea atât ca mijloc,

cât și ca scop de legitimare. Sensul modern al statului ridică bogăția la rang de principiu fundamental al acțiunii sociale și centrează societatea în jurul acțiunii de a crea bogăție prin socializarea muncii (atât prin faptul că munca este o acțiune publică esențială, cât și prin faptul că masificarea muncii se dovedește o formulă preferabilă a creșterii bogăției).

Nu este întâmplător, de asemenea, că de la moderni s-a încetățenit preferința pentru proces; un proces având ca scop final bogăția, adică progresul. Știința economică, obsedată de progres, mizează pe finalități prestabilite pentru că funcționează credința în mâna invizibilă și în esența ei de a nivela fluctuațiile pentru a se înregistra ca inevitabil scopul final al bogăției.

Pentru asta însă sacrifică faptele și înlătură evenimentele ca produse diversificate ale comportamentului individual, evadând în abstracțiunea nivelantă a procesului care trebuie să respecte credința în scopul comun modelat de mâna invizibilă. Știința economică vrea prin această viziune să nu fie știință socială, iar pentru aceasta sacrifică pur și simplu omul! Homo Oeconomicus s-a născut cu funcția de a fi o mașină producătoare de avuție. Acțiunea lui Homo Oeconomicus este previzibilă pentru că acesta nu are sentimente, senzații și pasiuni.

Numai că exact ceea ce s-a vrut să fie inovarea științifică absolută prin care știința economică să câștige statutul de știință care face previziuni exacte, adică Homo Oeconomicus, este mereu anulată de comportamentul neprevăzut al omului real. Asumția interesului unic distilat de mâna invizibilă din puzderia de interese individuale aruncă economia în zona umilă a unei activități științifice de evaluare, post-factum, a productivității combinării resurselor. Ea devine o procedură de diagnosticare asemănătoare cu ceea ce se întâmplă în medicină, unde se tratează particularul, adică boala unui individ, iar nu generalul, boala ca însușire comună a tuturor indivizilor, cum preferă mâna invizibilă.

Tragedia epistemologică a economiei constă în faptul că ea stăruie asupra unei înclinații considerate ca fiind generală spre bogăție, deși aceasta nu dă rezultate decât la un număr foarte redus de oameni. Cauza finală a mâinii invizibile (ca ficțiune comunistă) răspunde cu înșelăciune așteptărilor oamenilor. Precum mărul înțelepciunii, bogăția nu este accesibilă tuturor și nici nu există o tehnologie care să reușească ceea ce ambiționează mâna invizibilă. Adevărul, se sugerează, trebuie camuflat pentru a nu se crea dezamăgire și panică.

Cumva pricinos spus, știința economică nu este o știință fundamental umană. O știință întemeiată pe asumția bogăției generale (fie ca prosperitate, fie ca bunăstare) este mai degrabă condamnată să fie religie, o religie a progresului social. Este o religie care neputând să anticipeze căderea în păcat (criza) nu previne consecințele acesteia prin soluții ante-factum.

Sumar

Transformarea serviciilor municipale: pentru calitate în sectorul public

- Pablo Gutiérrez Rodríguez, José Luis Vázquez Burguete, Roge Vaughan, Jonathan Edwards
(publicat doar în secțiunea engleză a revistei)

Evaluări cantitative ale impactului investițiilor străine directe asupra creșterii productivității întreprinderilor din Europa Centrală și de Est

- Marilen Pirtea, Carmen Corduneanu, Bogdan Dima, Laura Miloș 3

Considerații privind protecția acționarilor minoritari în România

- Victor Dragotă, Anamaria Ciobanu, Delia Cataramă, Andreea Semenescu, Carmen Maria Lăcătuș 21

Cuantificarea efectelor actualizării în aplicațiile informatice orientate spre cetățean

- Ion Ivan, Sorin Pavel 35

Este necesară o abordare la nivel de industrie a riscului de faliment corporativ?

Studiu de caz asupra companiilor listate la Bursa de Valori București

- Cristina Maria Triandafil, Petre Brezeanu, Marius Petrescu, Leonardo Badea 47

Controverse în dezbateră privind convergența economică

- Marieta Stanciu, Carmen Puiu 59

Notă: Autorii sunt responsabili de clarificarea dreptului de utilizare a informațiilor cuprinse în articole.

Revizie text: Gabriela Ochiană
Tehnoredactare computerizată:
Nicoleta Bobocea
Coperta: Alexandru Ion
Difuzare și abonamente:
Viorela Petrici (021/312.22.48 – int. 24)

Indexări în baze de date:
Research Papers in Economics (RePEc)
<http://www.ideas.repec.org>
Directory of Open Access Journals (DOAJ)
<http://www.doaj.org>
CNCSIS categoria B+

www.economieteoreticasiaplicata.ro; www.ectap.ro
Recepție texte: economia.ta@edeconomica.com